

Maturitní okruh č. 17

MEZINÁRODNÍ OBCHOD, EVROPSKÁ UNIE

MEZINÁRODNÍ OBCHOD

Mezinárodní obchod – je forma propojení jednotlivých ekonomik (tedy ekonomik jednotlivých států), což je směna uskutečňovaná přes hranice zemí.

Příčiny rozvoje mezinárodního obchodu:

1. **odlišnost výrobních a jiných podmínek** – vyplývá z různých přírodních a klimatických podmínek jednotlivých zemí (např. cestovní ruch);
2. **odlišný spotřebitelský vkus a preference** – některé výrobky jsou orientovány výhradně na vývoz, protože je domácí trh nepreferuje;
3. **požadavek vyrábět efektivně** – část výrobků se musí exportovat, protože díky dokonalejší technice, technologii atd. se vyrábí větší množství, které by se na domácím trhu neprodalo.

V souvislosti s mezinárodním obchodem se uplatňuje **mezinárodní dělba práce => specializace jednotlivých zemí.**

Výhody mezinárodního obchodu:

- vyrovnání nedostatku a přebytku mezi jednotlivými zeměmi;
- vyšší konkurence – může vést ke snižování cen;
- vyšší životní standard obyvatel.

Nevýhody mezinárodního obchodu:

- silná specializace země – nebezpečí vzniku odbytové krize;
- případná nízká soběstačnost země.

Státy mohou volit 2 základní přístupy k mezinárodnímu obchodu:

1. **liberalizace obchodu** – tzn.: že jsou odstraňovány překážky zahraničního obchodu, volný vstup zahraničních výrobků na domácí trhy;
2. **protekcionalismus (ochranářství)** – tzn. ochrana domácích odvětví či výrob.

*V moderní ekonomice se prosazují spíše **integrační tendence.***

Integrace – proces postupného sblížení, přizpůsobování a prohlubování národních ekonomik do nadnárodního ekonomického komplexu (např. EU).

Podle stupně sblížení ekonomik (integrace) rozlišujeme:

1. **pásmo volného obchodu** - mezi členskými zeměmi jsou odbourána cla, kvóty a jiné překážky, vůči nečlenským státům si každá země zachovává vlastní hospodářskou politiku;
2. **celní unii** – uskutečňuje se společná obchodní politika vůči nečlenským zemím;
3. **společný trh** - kromě volného pohybu výrobků a služeb je zde rozšíření o volný pohyb výrobních faktorů;

4. **hospodářskou unii** – některé kompetence přechází na vytvořené nadstátní orgány;
5. **úplnou ekonomickou integraci** – EU, podmínkou je společná měna – měnová unie.

MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE

Mezinárodní měnový fond

Vznikl v roce 1945 a ČSR byla jedním ze zakládajících členů. Jeho úkolem je radit národním ekonomikám směřujícím k měnové krizi. Získává peníze z členských příspěvků jednotlivých členských zemí. Je součástí OSN (sídlí ve Washingtonu).

Světová banka

Vznikla na základě dohod z Bretton Woods roku 1945 a původně byla určena na obnovu a rozvoj válkou zničených zemí Evropy. Postupně se vyvinula ve významnou mezinárodní finanční instituci určenou k podporování ekonomického rozvoje členských zemí (technická a finanční pomoc) a především k poskytování pomoci rozvojovým zemím. (sídlí ve Washingtonu).

Pozn.: V roce 2005 ČR postoupila mezi země vyspělé a již finanční podporu nečerpá.

Světová obchodní organizace WTO (dříve GATT)

Působí směrem k odstranění ochranných opatření jednotlivých států (cla, dovozní a vývozní kvóty, zákazy obchodu apod.). Sídlí v Ženevě (ve Švýcarsku).

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj OECD

Je mezinárodní vládní organizace se sídlem v Paříži. OECD sdružuje ekonomicky nejvýznamnější země světa (země produkují celkem více než dvě třetiny zboží a služeb celého světa), hraje proto významnou úlohu při rozvoji mezinárodních ekonomických vztahů a mezinárodního obchodu. Jednotliví členové přispívají do rozpočtu OECD v závislosti na síle ekonomiky. Česká republika vstoupila do OECD v roce 1995. Sídlí v Paříži.

Evropský hospodářský prostor EHP

Cílem Evropského hospodářského prostoru je rozšířit vnitřní trh EU o země, které jsou součástí Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Tyto země buď nemají zájem se připojit k EU, nebo tak dosud neučinily. V ESVO jsou v současnosti sdruženi: Norsko, Švýcarsko, Island a Lichtenštejnsko.

HISTORIE EU

Evropa začala ve druhé polovině 20. století zaostávat v dynamice ekonomického vývoje za ostatními světovými hospodářskými centry (USA, Japonsko a jihovýchodní Asie). Důvodem byla značná rozdrobenost a zkotnatělost jednotlivých národních ekonomik starého kontinentu.

■ **1952** založení **Evropského sdružení uhlí a oceli (ESUO)**, zakladatelskými zeměmi byli Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemí a Lucembursko.

■ **1957** **Evropské hospodářské společenství (EHS) – Římské dohody** – společné řízení Evropy nejen v oblastech uhlí a oceli, ale i v jiných hospodářských oblastech. Vzniká také **Euroatom** – Evropské společenství pro atomovou energii a jeho mírové využití.

Důvody vzniku EHS byly:

- ekonomický rozvoj, růst zaměstnanosti a životní úrovně;
- kontrola průmyslových odvětví (zejména německých);
- protiváha USA, větší trh, hromadná produkce.

■ **1967** sjednocování ESUO, EHS a Euroatom pod názvem **Evropské společenství (ES)** – dochází k přechodu od pásma volného obchodu k celní unii ES pro průmyslovou oblast.

■ 1973 vstupují **Velká Británie, Dánsko a Irsko** do ES.

■ **1978** podepsána dohoda o **Evropském měnovém systému** a byla zavedena zúčtovací jednotka **ECU**. Tato měna se používala pouze k mezinárodnímu bezhotovostnímu styku (nešlo o bankovky a mince).

■ **1979** vzniká **Evropský parlament** – omezené pravomoci, konají se první volby.

■ 1981 k ES přistupuje **Řecko**.

■ **1985** ve městě **Schengenu** podepsána smlouva o volném pohybu lidí (odstranění hraničních kontrol). 10 let však trvalo, než byla smlouva jednotlivými členskými zeměmi ratifikována. Schengenská úmluva nabyla účinnosti až v roce 1995.

■ 1986 k ES přistupuje **Portugalsko a Španělsko**.

■ **1987** **Jednotný evropský akt** – dokončení vytvoření **jednotného trhu EHS**, zajišťujícího volný pohyb osob, zboží a kapitálu.

■ 1991 podepsány **asociační dohody** mezi **ES a ČSFR, Polskem a Maďarskem**.

■ **1992** **Maastrichtská dohoda** – smlouva o **Evropské unii** – jde o klíčovou smlouvu, ve které byla vytyčena pravidla hospodářské unie a učiněny první kroky k úplné ekonomické unii, včetně **rozhodnutí o zavedení jednotné měny – EURA**.

EU má tři pilíře:

1. **hospodářská a měnová unie** – zavedení společné měny eura;
2. spolupráce v oblasti **justice a vnitřních věcí** – větší autorita a vliv Evropského parlamentu, výzkum, vývoj, vzdělávání, zdravotnictví, občanství EU;
3. **společná zahraniční a bezpečnostní politika**.

Maastrichtská smlouva také definovala základní požadavky na hospodářské parametry zemí, které se k ní chtějí připojit, tzv. **konvergenční kritéria**:

1. **míra inflace** nesmí překročit **1,5 % nad průměr** míry inflace **tří nejlepších států EU**;
2. **celková zadluženost státu** (veřejných rozpočtů) nesmí překročit **60 % HDP** země;
3. **roční schodek** veřejných **rozpočtů** nesmí překročit **3 % HDP** země;
4. **dlouhodobá úroková míra** se nesmí odchylovat o více než **2 % od průměrné** úrokové míry **tří nejlepších států**;
5. země, která se chce stát členem měnové unie (nahradit domácí měnu eurem), musí minimálně dva roky před vstupem prokázat měnovou stabilitu a nesmí devalvovat svou měnu.

- 1995 členy EU se stávají **Švédsko, Finsko a Rakousko**.
- 1997 konference v Amsterdamu a v Lucembursku o dalším osudu EU, rozšiřování EU o další členy.
- **1999 vznik jednotné měny euro**.

od 1.1. 1999 zúčastněné země EMU souběžně používaly k národním měnám i zúčtovací euro (euro tedy zatím nemělo formu oběživa – bankovek a mincí, ale používalo se v bezhotovostním platebním styku);

1.1. 2002 – 28.2. 2002 dávány do oběhu bankovky a mince eura a bankovky a mince národních měn stahovány z oběhu;

1.3. 2002 – euro jediná měna.

- **Květen 2004 – rozšíření EU** o deset států střední a východní Evropy – **ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Estonsko, Slovinsko, Malta a Kypr**.
- Od 1.1. 2007 jsou členy EU **Bulharsko a Rumunsko**.
- Od 21.12. 2007 je ČR součástí tzv. **schengenského prostoru**, kde je volný pohyb osob bez pasových hraničních kontrol.
- Od července 2013 vstoupilo do EU **Chorvatsko** (jako 28 země EU).
- V červnu 2016 rozhodli občané Velké Británie o vystoupení z EU (brexit).
- Kandidátské země jednající o přistoupení k EU jsou Turecko, Srbsko, Makedonie, Černá hora a Albánie.

SOUČASNOST EU

EU má nyní **28 členských zemí** (po dokončení procesu vystoupení VB z EU pak 27 zemí). **Euro** v současné době používá **19 zemí EU**. Právní základ evropské integrace tvoří tzv. primární (prvotní) a sekundární (druhotné) právo ES. Prameny **primárního práva** tvoří především čtyři základající smlouvy (o ESUO, EHS, Euratomu a o EU) ve znění jejich posledních novel. Pouze na základě primárního práva mohou společné orgány jednat, tj. vytvářet tzv. sekundární právo ES (sekundární právo ES je tvořeno právními akty přijímanými společnými institucemi EU). Těmito právními akty jsou **nařízení, směrnice, rozhodnutí, stanoviska a doporučení**.

ORGÁNY EU

▣ **Evropská rada** – nejvyšší politický orgán. Je složená z nejvyšších představitelů států a vlád. Byla ratifikována nová smlouva EU z června 2007 tzv. **Lisabonská smlouva**, tedy EU má od roku 2010 **stálého prezidenta** (voleného vždy na 2,5 roku s možností jednoho prodloužení) a **ministři zahraničí**. Ti mají roli vrcholných orgánů EU.

▣ **Evropská komise** – nejvyšší výkonný (administrativní) orgán EU. Skládá se z předsedy a členů (komisařů), které nominují členské státy a schvaluje Evropský parlament a pracují pro EU tzv. na plný úvazek. Komise má velké pravomoci a spravuje 98 % všech rozpočtových výdajů.

▣ **Rada EU (Rada ministrů)** – řeší zásadní otázky zákonodárství EU, tvoří ji ministři členských států.

Pozn.: Evropská rada a Rada EU nezasedají trvale.

▣ **Evropská centrální banka** – řídí monetární politiku eura.

▣ **Evropský parlament** – do kterého jsou přímým všeobecným hlasováním voleni poslanci za každý stát.

Každý členský stát odvádí do společného rozpočtu cca 1 % HND (hrubý národní důchod), cla vybíraná na vnějších hranicích EU a část odvodů daně z přidané hodnoty = příjmy rozpočtu EU. U výdajů neplatí princip reciprocity (tzn. některé země do rozpočtu dávají více, než dostávají zpět – např. formou dotací do zemědělství apod.).

Strukturální operace – podpora rozvoje regionů, které výrazně zaostávají za ostatními (HDP na obyvatele méně než 75 % průměru EU). Podpora hospodářské a sociální konverze území postižených strukturálními problémy (regiony postižené změnami v průmyslu, službách, trpící vysokou nezaměstnaností apod.).